

MAKTABGACHA TA'LIMNI BOSHQARISHDA BOSHQARUV METODLARI

Chapanbayev Faxriddin Turanovich

Toshkent viloyati pedagogik mahorat
markazi "Maktabgacha, boshlang'ich va
maxsus ta'lim metodikasi" kafedrası
mudiri

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'limni boshqarishda qo'llaniladigan boshqaruv metodlari, ularning turlari, mazmuni va samaradorlik omillari yoritilgan. Ma'muriy, iqtisodiy, ijtimoiy-psixologik, innovatsion va axborot-kommunikatsion boshqaruv metodlarining zamonaviy ta'lim jarayonidagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, rahbarning boshqaruv madaniyati, yetakchilik fazilatlari va innovatsion yondashuvning ta'lim sifati oshishidagi ahamiyati bayon etilgan.

Kalit so'zlar: boshqaruv metodlari; maktabgacha ta'lim; innovatsion boshqaruv; pedagogik jarayon; raqamli boshqaruv

Аннотация: В статье рассматриваются методы управления в системе дошкольного образования, их виды, особенности и факторы эффективности. Проанализированы административные, экономические, социально-психологические, инновационные и информационно-коммуникационные методы управления. Особое внимание уделено управленческой культуре руководителя, лидерским качествам и инновационным подходам, влияющим на качество воспитательно-образовательного процесса.

Ключевые слова: методы управления; дошкольное образование; инновационное управление; педагогический процесс; цифровое управление

Anatation: The article examines management methods used in preschool education, their types, characteristics, and factors influencing effectiveness. Administrative, economic, socio-psychological, innovative, and information-communication management methods are analyzed. The importance of leadership skills, managerial culture, and innovative approaches in improving the quality of early childhood education is also highlighted.

Maktabgacha ta'lim tizimi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida muhim o'rin tutadi, chunki aynan ushbu davrda bola shaxsining asosiy psixologik, aqliy va ijtimoiy sifatlari shakllanadi. Tizim samaradorligi ko'p jihatdan boshqaruv jarayonining to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq bo'lib, boshqaruv metodlari esa pedagogik jarayonni boshqarishning eng muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Boshqaruv metodlari maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatini rejalashtirish, muvofiqlashtirish, nazorat qilish, tahlil etish va takomillashtirish vositalari orqali amalga oshiriladi. Mazkur metodlar rahbarning boshqaruv madaniyati, pedagogik salohiyati, tashkilot ichki muhiti va mavjud normativ-huquqiy baza bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning ilmiy asoslangan holda qo'llanilishi ta'lim sifati tubdan oshirishga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim sohasidagi boshqaruv metodlari shartli ravishda ma'muriy, iqtisodiy, ijtimoiy-psixologik, pedagogik-innovatsion va axborot-kommunikatsion metodlarga ajratiladi.

Ma'muriy metodlar tashkilotning ichki tartib-intizomi, me'yoriy hujjatlar, buyruq, farmoyish va ko'rsatmalar asosida boshqarishni anglatadi.

Ushbu metodlar orqali rahbar pedagogik jamoa faoliyatini tartibga soladi, mas'uliyat doiralarini belgilaydi va ta'lim jarayonining barqarorligini ta'minlaydi. Iqtisodiy metodlar rag'batlantirish, moddiy manfaatdorlik, resurslarni oqilona taqsimlashga asoslanadi. Ular xodimlarning mehnat unumdorligini oshiradi, sifatli pedagogik faoliyat uchun iqtisodiy motivatsiyani kuchaytiradi. Ijtimoiy-psixologik metodlar jamoa ichida sog'lom psixologik muhit yaratish, o'zaro ishonchni mustahkamlash, pedagoglarning emotsional holatini qo'llab-quvvatlash va jamoaviy birdamlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar pedagogik jarayonning insonparvarlik asosiga urg'u berib, hamkorlikka yo'naltirilgan boshqaruv tizimini shakllantiradi. Innovatsion-pedagogik metodlar qatoriga ilg'or xorijiy tajribalarni joriy etish, AKTdan samarali foydalanish, raqamli boshqaruv tizimlarini qo'llash, monitoring, diagnostika va modellashtirishga asoslangan boshqaruv vositalari kiradi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishda markaziy o'rinni egallab, elektron kundaliklar, elektron resurslar, masofaviy monitoring tizimlari va onlayn platformalar orqali jarayonning shaffofligini oshirmoqda. Axborot-kommunikatsion metodlar boshqaruvni ilmiy asosda olib borishga xizmat qiladi.

Ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish, statistik ko'rsatkichlar asosida qaror qabul qilish, ta'lim sifatini monitoring qilish jarayonlari ushbu metodlarning tarkibiy qismlaridir. Boshqaruv metodlarining samaradorligi ularning kompleks qo'llanilishi, tizimlilik tamoyili, rahbarning yetakchilik fazilatlarini, pedagogik jamoaning malaka darajasi va motivatsiyasiga bog'liq. Effektiv boshqaruv uchun rahbar strategik fikrlay olishi, o'zgarishlarni boshqarish, innovatsiyalarni joriy etish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llay olishi lozim. Maktabgacha ta'limni boshqarishda demokratik rahbarlik uslubining qo'llanilishi ochiqlik, tashabbuskorlik, mas'uliyat, jamoaviy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantiradi.

Zamonaviy boshqaruv yondashuvlari shuni ko'rsatadiki, ta'lim tashkilotlarida faqat buyruqbozlikka asoslangan boshqaruv eskirgan bo'lib, uning o'rnini inson omiliga tayanadigan, rag'batlantirish va hamkorlikni ustuvor deb biladigan boshqaruv modeli egallamoqda. Boshqaruv jarayonining ilmiy asosda tashkil etilishi ta'lim sifati, tarbiyalanuvchilar rivojlanish dinamikasi, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi, ota-onalar bilan hamkorlik darajasini oshiradi. Shu bois boshqaruv metodlarini takomillashtirish, ularni zamonaviylashtirish, innovatsiyalar bilan boyitish, raqamli yechimlarni keng joriy etish maktabgacha ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, boshqaruv metodlari maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatining asosiy tayanchi bo'lib, ularning ilmiy, tizimli va uzluksiz qo'llanilishi pedagogik jarayon sifatini oshiradi, ta'lim muassasasining strategik rivojlanishiga zamin yaratadi va jamiyatda barkamol avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni.
2. Maktabgacha ta'lim vazirligi. Maktabgacha ta'limni boshqarish bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2022.
3. Xodjiev N. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruvning innovatsion yondashuvlari. – Toshkent: Fan, 2021.
4. Fayzieva F. Ta'lim menejmenti va boshqaruv metodlari. – Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti, 2020.
5. Robbins S., Coulter M. Management. Global Edition. – Pearson Education, 2019.

6. Bush T. Educational Leadership and Management. Theory and Practice. – Sage Publications, 2020.
7. UNESCO Early Childhood Care and Education Global Report. 2021.